

Alustuksia projekteihin

AARNIALA, Jarkko (toim.). *Elokuvan lukukirja*. Suomen Elokvakerhojen Liiton 25-vuotisjulkaisu. Helsinki, Gaudeamus, 1981. 196 s.

Toiveikkaasti odotettu *Elokuva lukukirja* osoit-tautuu pettymykseksi. Teoksen aiheet ovat mie-lenkiintoisia ja kirjoittajat korkealuokkaisia, mutta liian kirjavan aineiston ahtaminen liian pieneen tilaan on johtanut epäonnistumiseen.

Jussi Tuorman teokseen kokoama bibliografia osoittaa, että elokuvakirjallisuuden määrä Suo-messa on kasvanut suuresti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Mistä kuitenkin johtuu, että sen yleistaso on niin masentava - julkaisupolitiikka tuntuu usein itsetarkoitukselliselta, ellei tarkoituksena voi pitää kirjojen julkaisemiseen myönnettyjen apurahojen ja palkkioiden keräämis-tä. Tämän yleistason harmaudesta ei *Elokuvan lu-kukirjakaan* nouse, vaikka sen eväät ovat taval-lista paremmat.

Kustantaja olisi tehnyt yleisölle suuremman palveluksen pitäytymällä vain johonkin kirjan teemaan tai kirjoittajaan, joka olisi näin saanut kunnolla ilmaa siipiensä alle. Ja jos on katsot-tu, että nyt on tarvetta elokuvan yleisjohdatuk-selle esim. kurssikirjatarpeisiin, niin - aina-kin tiedotustutkijan silmin - James Monacon *How to Read a Film* olisi ehkä ollut hyvä täydennys Marcel Martinin *Elokuvan kielen*, Peter von Baghin *Elokuvan historian* ja Peter Wollenin *Merkityksen ongelma elokuvassa* -teoksen rinnalle.

Sitä, että kirjan toimituksessa on silti ol-lut paljonkin älyä, osoittaa se, että sen jokai-nen artikkeli herättää houkutusta ja kärsimättö-myyttä tutustua aiheeseen lähemmin. Kirjan kää-nösjutut on valittu aiheidensa vankkojen perus-teosten tekijöiltä Thomas Gubackilta (jolta kää-netty artikkeli ei tosin ole teoksesta *The Inter-national Film Industry*), Alexander Walkerilta (*Stardom*), James Monacolta (*How to Read a Film*) ja Andrew Tudorilta (*Theories of Film*) - kukin mainituista teoksista olisi kokonaankin kääntä-misen arvoinen.

Elokuvan lukukirjan käännösnäytteistä toimi-vin on Gubackin selkeä ja runsassisältöinen arti-kkeli 'Hollywoodin kansainväliset markkinat'.

Alexander Walker -katkelma 'Tie tähtiin' jää täs-sä yhteydessä julkaistuna irralliseksi (paremmin olisi toiminut jokin Edgar Morinin tai Richard Dyerin tähtitutkielmien luvuista). James Monaco -katkelma 'Elokuva ja muut taiteet' on lyhennet-tynä menettänyt paljon voimastaan, kun taas Andrew Tudor -katkelmassa 'Kriittinen metodi: Tekijä (auteur) ja lajityyppi (genre)' on liikaa-kin tyhjäkäyntiä. Käännösten tasoon ei voi olla tyytyväinen. Alexander Walkerin, elokuvan hie-noimpiin kuuluvan esseistin, upea tyyli on kään-nöksessä latistunut; James Monacon artikkelista on käännöksessä kadonnut tärkeimpiä (ja vaikeim-pia) käsitteitä, esim. perustavanlaatuinen "*modes of discourse*" (jota koskevat ydinkohdat on jä-tetty pois).

Erkki Astalan artikkeli 'Elokuvatavara' on hy-vä, tiivis ensijohdatus elokuvan sosiologiaan. Astalan lähtökohtana on Peter Bächlinin klassik-ko *Der Film als Ware*, jossa elokuvan tavaraluon-teen kautta päädytään tutkimaan lajityyppejä, tähtijärjestelmää ja mainontaa standardoinnin me-netelminä. Bächlinin näkökulmana on pääasiassa elokuva vaihtoarvona. Astalan oma tarkastelu liittyy lähinnä elokuvaan käyttöarvona. Hänen ky-symyksenään on: "mitä tarpeita elokuva tyydyt-tää?" Vastauksen hahmottelu johtaa hänet pohti-maan kysymyksiä henkisestä uusintamisesta ja näennäisestä toiminnallisuudesta.

Markku Varjolan 'Miten lukea elokuvaa - jakso Nicholas Rayn *Nuoresta kapinallisesta*' on kiehtova, makupalanomainen esimerkki kuva-analyysis-tä, elokuvan "lähiluvusta". Tämäntyyppinen tutki-mus tulee nopeasti yleistymään videolaitteiden suomien helpottuneiden tutkimusmahdollisuuksien ansiosta. "Voimme kokea elokuvan välittömästi, mutta päästäksemme kiinni sen ilmaisen lainalai-suuksiin meidän on avattava se niin kuin kirur-gi avaa ihmisruumiin", kirjoittaa Varjola. "Näin voimme purkaa merkkijärjestelmän, so. elokuva-tekstin, jonka osat määräävät kokonaisuuden ja jonka kokonaisuus määrää osat, ja dekodata sa-noman: katsoa miten se on rakennettu elokuvaan, lukea viestin sen synnyttäneen kielen läpi." Varjola osoittaa esimerkillään myös osaavansa välttää tämän ohjelman ilmeisimmän vaaran: sen että tarkastelun kohde kuolee käsittelyssä.

Tarmo Malmbergin artikkeli 'Elokuva ja maail-

mankuva' tarkastelee elokuvan ja aikamme johtavien maailmankatsomuksellisten virtausten vastaavuuksia. Aihe on vaikea ja liian pitkälle kehiteltynä absurditetteihin johtava - elokuva kun on olemukseltaan taidetta, siis luonteeltaan usein paradoksaalista ja diffuusia. Malmbegin kehittäminen jää mielestäni liian skemaattiseksi. Kuitenkin hänen jäsenelmänsä elokuvan teorian ja filosofian vastaavuuksista on mielenkiintoinen. Malmbeg toteaa, että kaikkia filosofian pääsuuntauksia vastaa tietty elokuvateoria: Eisensteinin estetiikka liittyy marxismiin, fenomenologiaan liittyy Maurice Merleau-Pontyn elokuvateoria, Siegfried Kracauerin *Theory of Film* liittyy positivismiin ja André Bazinin teoria uskonnolliseen filosofiaan. Tämä hahmotus on kieltämättä pätevä, mutta ongelmana on se, salaako se mahdollisesti enemmän kuin paljastaa. Malmbegin huomiot Merleau-Pontysta ja Kracauerista sisältävät mielenkiintoisia virikkeitä, mutta Eisenstein ja Bazin eivät tunnu mahtuvan hänen laati-koihinsa: heidän ajatuksensa sisältävät niin paljon koko maailmankatsomuksellisen pirstaleisuuden ylittämisen aineksia.

Markku Kosken artikkeli "'Vanhan' suomalaisen elokuvan ideologisia peruspiirteitä" liittyy suomalaisen elokuvan historiasta käytyyn keskusteluun. Koski toteaa, että "vanha" suomalainen elokuva on jäänyt keskustelussa yhä "hämäräksi, hahmottomaksi ja abstraktiksi" ilmiöksi. Koski mietiskelee melodraaman problematiikkaa, populaari-elokuvaa aikakauden "kokonaistaiteena" ja viihteen paradoksaalisuutta: elokuvat sinänsä ovat saattaneet olla kaikin tavoin tasoltaan matalia, mutta kielteisen roolinsa ohella niihin on liittynyt teosten tasosta riippumatta usein myönteinen yhteisöllinen rooli. Koski hahmottelee artikkelissaan tapoja suomalaisen elokuvan aikaisempaa eriytyneempään tarkasteluun. Ekskursiona hän tarkastelee mm. Nyrki Tapiovaaraa, Teuvo Tuoliota, Sillanpää-filmatisointeja ja Tauno Paloa keskeisenä elokuvatähtenä.

Elokuvan lukukirjan kotimainen anti on kuin valikoima alustuksia projekteihin, joiden jatkoa ja laajempaa kehittelyä voidaan kiinnostuksella odottaa.

Hajanaisuudestaan johtuen *Elokuvan lukukirja* ei kohoa samaan luokkaan kuin parhaat aikaisem-

min suomeksi julkaistut elokuvaesseeiden valikoimat eli *Elokuvan maailmat*, tuo 50-luvun elokuvakriitikoiden innostava yhteisesiintyminen, tai *Uuteen elokuvaan*, Peter von Baghin hullulla hehkulla toimittama käännösvalikoima (joka tasoltaan kilpailee minkä tahansa kansainvälisen antologian kanssa). Tämä kirja tuo pikemminkin mielen elokuvan vuosikirjan *Studion*, joka (elokuvasäätiön byrokratian hengettömydestäkö johtuen?) ei sekään ole saanut tuulta siipiensä alle, vaikka hyvistä kirjoittajista ei olisi pulaa (toivottavasti uusin *Studio* osoittaa kritiikkiäni vääräksi!). Lyhyesti sanoen: kokoava innostus puuttuu.

Antti Alanen

uutta kirjallisuutta

AHTI, Martti

Asiakirjajulkisuus Suojelupoliisin arkistossa : tutkielma asiakirjajulkisuuden toteutumisesta ja käytännöstä käytännöstä hallinnon kontrollivälineenä / Martti Ahti. - Hki, 1981. - (4), 95 s. : liitt., taul. ISBN 951-99323-9-9

AUDEJEV-OJANEN, Pirkko

Terveyskasvatusbibliografia : kotimaista kirjallisuutta / Toim. Pirkko Audejev-Ojanen, Timo Haajanen. - Jyväskylä : Jyväskylän yliopisto, 1981. - (6), 122 s. - (Jyväskylän yliopisto, Liikunnan ja kansanterveyden edistämistäitiön Tietopalvelu, Julkaisuja, ISSN 0357-2498 ; 29). ISBN 951-790-032-5

BAGH, Peter von

Taikayö. - Hki : LoveKirjat, 1981. - 295 s. : kuv. ISBN 951-835-049-3

ELOKUVAN lukukirja / Toim. Jarkko Aarniala. - Hki : Gaudeamus, 1981. - 196 s. : kuv. ISBN 951-662-299-2

HARTIKAINEN, Riitta

Local radio : an examination of the concept of local radio : suggestions for the introducing of cityradio at Turku and Tampere in Finland / Riitta Hartikainen. - Hki : Yleisradio, 1981. - (2), 41 p. : app. - (Finnish Broadcasting Company, Planning and Research Department, Reports, ISSN 0084-4225 ; 19/1981). ISBN 951-43-0221-4

HELENIUS, Risto

Työnhakijoiden tiedontarpeet ja tiedottaminen työnvälitysjärjestelmässä / Risto Helenius, Helena Hirvi. - Hki : Työvoimaministeriö, 1981. - 108 s. - (Työvoimapolitiittisia selvityksiä, ISSN 0357-1726 ; 33). ISBN 951-46-5697-0